

права інтелектуальної власності, їх комерціалізацію та стимулювання процесів їх створення і правової охорони.

У той же час, на думку І. Коваль, на державному рівні потрібне комплексне розуміння економіко-правових механізмів, які сприятимуть створенню підґрунтя для очікуваного економічного ефекту від інтелектуальної власності як економічного ресурсу у відновлювальних процесах [10, с. 110].

Узагальнюючи викладене вище, слід зазначити, що аудит і оподаткування об'єктів права інтелектуальної власності під час воєнного стану стикаються з низкою викликів, пов'язаних із законодавчими змінами та економічною ситуацією в державі. Адаптація до умов воєнної економіки та використання сучасних технологій сприятимуть ефективному управлінню інтелектуальною власністю та забезпеченню економічної стабільності.

Література

1. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану : Закон України від 01.04.2022 року № 2174-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text> (дата звернення: 17.01.2025).
2. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15.12.1993 № 3688-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (дата звернення: 17.01.2025).
3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 № 3689-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 17.01.2025).
4. Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів : Закон України від 05.11.1997 № 621/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.01.2025).
5. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 17.01.2025).
6. Про правову охорону географічних позначень : Закон України від 16.06.1999 № 752-XIV. URL: (дата звернення: 17.01.2025).
7. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 17.01.2025). (дата звернення: 17.01.2025).
8. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21.04.1993 № 3116-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text> (дата звернення: 17.01.2025).
9. Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2022 № 943 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.01.2025).
10. Коваль І. Роль права інтелектуальної власності в умовах війни і відновлення. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. № 5. 2022. С. 109-114. DOI: <https://doi.org/10.33731/52022.270914> (дата звернення: 17.01.2025).

Собкевич О.В.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу,
Національний інститут
стратегічних досліджень*

ТЕНДЕНЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Втрати у промисловості України [1] внаслідок повномасштабної російської агресії нараховують щонайменше 426 великих і середніх підприємств, що були пошкоджені або зруйновані. У розрізі галузей найбільше постраждала металургія. Зокрема, зруйновано три підприємства, які є найбільшими в переліку пошкоджених/зруйнованих — ПрАТ «Металургійний комбінат Азовсталь», ПрАТ «ММК ім. Ілліча» та ПАТ «Авдіївський коксохімічний завод».

У 2022 р. промислове виробництво скоротилося на 36,7 %. Проте вже у 2023 р. вдалося започаткувати відновлювальний тренд у промисловості, що стало можливим завдяки попиту на внутрішньому ринку, у т.ч. на продукцію для потреб ЗСУ та для інфраструктурного відновлення країни, покращенню забезпечення електроенергією споживачів, релокації виробництв, лібералізації доступу українських товарів на ринки інших країн, зокрема ЄС, диверсифікації шляхів експорту українських товарів. За підсумками 2023 р. промислове виробництво зросло на 6,8 % порівняно з 2022 р., а у I півріччі 2024 р. — на 8,1 % порівняно з відповідним періодом попереднього року.

За підсумками 6 міс. 2024 р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року у *металургії* зростання склало 29,8 %. За даними ОП «Укрметалургпром», за січень-вересень 2024 р. виробництво чавуну зросло на 21,9 %, сталі — на 28,2 %, прокату — на 22,7 % [2]. У світовому рейтингу виробників чавуну Україна за підсумками січня-вересня 2024 р. піднялася на 13 місце порівняно з 16-м у 2023 р., у рейтингу виробників сталі — на 20 місце порівняно з 24-м у 2023 р. [3].

Відновлення у металургійному виробництві підтримувалося стабільним функціонуванням морського коридору, що дозволило наростити експорт металопрокату за 9 міс. 2024 р. на 55,1 % порівняно з відповідним періодом 2023 р. (з 2142 до 3323 тис. т). Частка експорту в обсягах виробництва металопрокату зростає за цей період з 54,5 до 68,9 % [4]. Чинниками підтримки внутрішнього попиту на продукцію галузі залишаються активність у будівництві, ГМК, машинобудуванні, включаючи ОПК.

У *машинобудуванні* за результатами 6 міс. 2024 р. відбулось падіння на 0,9 % порівняно з відповідним періодом 2023 р. в основному унаслідок проблем з доступом підприємств до електроенергії (тривалих відключень споживачів від енергопостачання), що особливо вплинуло на енергоємні виробництва, потреби яких складно забезпечити засобами автономного живлення (важке машинобудування). Водночас, державне, у т.ч. оборонне замовлення сприяло збільшенню виробництва транспортних засобів (залізничних локомотивів і рухомого складу — на 13,7 %, військових транспортних засобів — на 7,9 %).

Високі врожаї, стабільний внутрішній попит, налагодження експортної логістики (стабільне функціонування морського коридору) підтримують перероблення у *харчовій галузі*, де зростання за 6 міс. 2024 р. склало 15,9 %. Найвищими темпами зростали такі виробництва: цукру (39,4 %); олії та тваринних жирів (37,4 %); з перероблення та консервування фруктів і овочів (30,1 %); з перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків (10,4 %).

За даними асоціації «Укроліяпром», в Україні виробництво соняшникової олії в 2023/2024 МР зросло на 13,7 % до 6,6 млн т, а експорт збільшився на 17 % до 6,2 млн т. Крім того, українські виробники досягли успіху у переробці інших олійних культур. Уперше в історії країни було перероблено 1 млн т ріпаку, а експорт ріпакової олії досяг рекордних 424 тис. т [5].

За даними асоціації «Укрцукор», у 2023/2024 МР в Україні вироблено 1826 тис. т цукру, внутрішнє споживання склало 921 тис. т, експортовано 692 тис. т (з них до країн ЄС — 77 %). Найбільшими споживачами українського цукру в ЄС є Італія, Болгарія, Угорщина і Румунія.

Зростання виробництва *хімічних речовин і хімічної продукції* за 6 міс. 2024 р. становило 3,9 %, *гумових і пластмасових виробів* — 7,5 %. Незважаючи на воєнні ризики, хімічна галузь зберегла суттєву частину потенціалу та стійкість завдяки адаптації та стабілізації роботи підприємств, а також внутрішньому споживчому попиту. Позитивною тенденцією стало зростання обсягів виробництва гумових і пластмасових виробів, що змінило структуру галузевого виробництва на користь більш високотехнологічної продукції кінцевого призначення (у січні-вересні 2024 р. частка гумових і пластмасових виробів у структурі реалізації вітчизняної хімічної продукції перевищила 50 %). Утім, цей сектор практично повністю працює на імпортній сировині (її частка у виробництві становить 95-96 %), адже в Україні майже не здійснюється випуск первинних пластмас [6].

У виробництві *іншої неметалевої мінеральної продукції* відбулось зростання на 19,9 %. Так, виробництво вогнетривких виробів збільшилось на 38,2 %, будівельних матеріалів із глини — на 22,9 %, цементу, вапна та гіпсових сумішей — на 24 %, виробів із бетону, гіпсу та цементу — на 25,1 %. Ресурси галузі мобілізовані в основному для задоволення потреб внутрішнього ринку у новому будівництві, відбудові і реконструкції, які відбуваються у т. ч. завдяки реалізації державних програм «5-7-9», «ЄОселя» та «ЄВідновлення».

Стабільний внутрішній попит і поживлення зовнішньоекономічної діяльності сприяли збільшенню виробництва у *фармацевтичній галузі* — обсяг виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів збільшився на 6,8 %. За підсумками 9 міс 2024 р. загальні обсяги продажу товарів «аптечного кошика» становили 139,7 млрд грн, що на 18,3 % більше порівняно із аналогічним періодом минулого року. У структурі роздрібної реалізації товарів українського та зарубіжного виробництва відзначається збільшення частки вітчизняних препаратів у грошовому вираженні порівняно із показниками за аналогічний період 2023 р. (37 % проти 36,5 %) [7]. Важливим чинником відновлення фармацевтичної галузі стало збільшення кількості працюючих аптечних закладів (у I півр. 2024 р. додалось 336 діючих аптек).

У *легкій промисловості* у I півр. 2024 р. відбулося падіння виробництва на 3,9 %; у виробництві одягу воно становило 10 %, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів — 1,1 %, текстильне виробництво зросло на 1,9 %. Негативні тенденції зумовлені браком іноземних замовлень (які забезпечували роботу значної частини підприємств галузі), перебоями з електроенергією (придбання засобів автономного живлення виробниками галузі, в якій переважають МСП, знижує конкурентоспроможність продукції порівняно з іноземними товарами), дефіцитом працівників (технічних спеціалістів — інженерів, операторів спецобладнання).

Таким чином, зростання у промисловості України у I півріччі 2024 р. тривало, але дещо сповільнилось з початку року. Довгі відключення електроенергії внаслідок масованих атак РФ призвели до гальмування активності у низці енергоємних секторів і галузей, загострилась проблема кадрового дефіциту для всіх без виключення видів діяльності. Подальші функціонування і розвиток промисловості залежать насамперед від швидкості відновлювальних робіт в енергетичній системі (і, відповідно, наявності/відсутності нових ударів з боку РФ), повернення мігрантів та їх економічної реінтеграції, а також знаходження можливостей залучення наявної робочої сили до економічної діяльності (у т. ч. працевлаштування ВПО, молоді, жінок, осіб літнього віку) у спосіб навчання, підвищення кваліфікації, перекваліфікації тощо. Не менш важливими напрямками є подальше розширення експортних можливостей для підприємств, пришвидшення євроінтеграційних процесів, а також продовження адаптаційних змін на мікрорівні в умовах наявних проблем та обмежень.

Література

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року, URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf/
2. Результати діяльності металургійної галузі України за 9 місяців 2024 р., URL: <https://www.ukrmetprom.org/rezultati-diyalnosti-metallurgiynoi-47/>
3. Україна у світовому металургійному виробництві за 9 місяців 2024 р., URL: <https://www.ukrmetprom.org/ukraina-u-svitovomu-metallurgiynomu-v-44/>
4. Виробництво та споживання металопрокату в Україні за 9 місяців 2024 р., URL: <https://www.ukrmetprom.org/virobnictvo-ta-spozhivannya-metalopro-37/>
5. Україна різко наростила виробництво та експорт соняшникової олії, URL: <https://112.ua/ukraina-rizko-narostila-virobnictvo-ta-ekspart-sonasnikovoi-olii-40858>
6. Аналітична оцінка ситуації у хімічній промисловості України та на внутрішньому товарному ринку хімічної продукції за підсумками січня-вересня 2024 року, «Черкаський НДІТЕХІМ», URL: http://www.niitehim.ck.ua/wp-content/uploads/2024/10/HPU_vyp.3_2024.pdf
7. Аптечний продаж за підсумками 9 міс 2024 р., URL: <https://www.ap>